

Rights Retention strategia

Pyöreä pöytä 6.2.2024





Taustaa ja määrittelyä

- Yksi **määritelmä Rights Retention Strategialle** = tekijä(t) voivat pidättää oikeuden rinnakkaistallentaa julkaistun artikkelin kustantajien rinnakkaistallennuslinjauksista riippumatta, ilman embargoa ja esimerkiksi tietyllä Creative Commons –lisenssillä.
- Toinen **määritelmä** = RRS pyrkii mahdollistamaan välittömän rinnakkaistallentamisen ja hillitsemään kustantajien vaatimuksia vertaisarvioitujen tieteellisten artikkelien tekijänoikeuksien luovuttamisesta heille kokonaisuudessaan.
- CoalitionS ja Rights Retention Strategy valmistelu 2019/2020
- Lievä temporaalinen kytkös pandemiaan, isojen muutosten vaikutus kirittäjänä ”*The COVID-19 crisis has clearly shown that embargo periods are indefensible – Marc Schiltz -*” → Tärkeän tutkimuksen saatavuus heti turvattava ilman embargoja.
- Maailmalta tiedetään esimerkkejä, joissa yliopistot ovat toteuttaneet avoimen julkaisemisen linjastaan määrittelemällä tutkijoilleen oikeuden rinnakkaistallennukseen kustantajaehdoista riippumatta
- Vahva liitos tekijänoikeuksiin → tekijänoikeuslain uudistus Suomessa ja sen kipukohdat?

Taustaa: Avoimen tieteen edistäminen Suomessa

- Transformatiivisten sopimusten pitkä linja ja jatkuminen
- Vaihtoehtona Diamond- tai Green OA:n vahva edistäminen
- Yliopistokirjastot näkevät tärkeänä taloudellisesti kestäväen avoimen julkaisemisen muutoksen → yksi FUNin toimintasuunnitelman perusajatuksista
- Kirjastojen taloudellinen kestävyys on koetuksella, asiassa on syytä toimia aktiivisesti
- Käytettävyys ja näkyvyys myös olennaisia
- Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus 1. strateginen periaate: *Tutkimusjulkaisujen saatavuuden kokonaiskustannukset pysyvät korkeintaan nykyistä vastaavalla tasolla avoimeen saatavuuteen siirryttäessä. Kokonaiskustannusten arvioinnissa otetaan huomioon kaikki nykyiset kustannukset ja tutkimuksen kokonaismäärä.*

RRS, FUN ja FinELib

- FUN
 - Toimintasuunnitelma: Yliopistokirjastot edistävät yhdessä Rights Retention -strategian eteenpäin viemistä organisaatioissaan
 - Tiedostamme: sitoutuminen on organisaatiokohtaista
 - Vaatii vahvaa yhteistyötä yliopistojen johdon, lakipalveluiden ja UNIFIn kanssa
- Yhteistyö tärkeää: kirjastojen rooli helposti korostuu, vaatii kuitenkin laajemman kontekstin Suomessa, joka toimijana pieni maa
- Tekijänoikeudet
- FinELib-konsortio
 - Aineistoneuvottelut
- Kansallinen tahtotila on syytä hahmottaa, ehkä jopa kansainvälinen?



Tutkijan toinen todellisuus

- Author's Accepted Manuscript:n (AAM) julkaiseminen ei välttämättä riitä tutkijalle
- Rinnakkaistallennuksessa ei ole kustantajan logoa, sivunumeroita tai lopullista taittoa (joillain aloilla todella tärkeä).
- ”Tutkijalle on tärkeintä saada tutkimustuloksensa julkaistua”
- Saadaanko tutkijat asian puolelle: Publish with Power → Protect your Rights
- Yliopistoihin vaikuttaminen asian edistämiseksi
- Esimerkkejä löytyy mm. Yhdysvalloista, Isosta-Britanniasta ja Norjasta

FUN kutsuwebinaari 15.8.2023

- Kirjastonjohtajat ja asiantuntijat pohtimassa asian edistämistä
- Lyhyiden esitysten lisäksi pohdittiin pienryhmissä, mitä asian edistäminen vaatii tahtotilaltaan ja mitä toimenpiteitä käytännössä
- **Tahtotila:**
 - Oppiminen Norjan, USA:n ja Ison-Britannian kokemuksista
 - Vaatii yliopistojen johdon (UNIFI) mukaan, samoin lakipalvelut
 - Yhteistyö olennaista eri toimijoiden kesken
 - Rahoittajien (mm. SA) näkemys pitäisi saada selville
- **Toimenpiteet:**
 - OKM:n merkitys tärkeää
 - Tutkijoiden mukaan saaminen
 - Vaatii lakipalveluilta paljon työtä ja osaamista
 - Tutkijoiden tukeminen
 - Suomen Akatemia, TSV, Unifi, FinELib mukaan
- **Edistetään erillisessä FUNin asettamassa asiantuntijatyöryhmässä dl. Vuoden 2023 loppuun**



FUNin RRS-työryhmä

- Susanna Nykyri (TAU) (pj.)
- Arto Ikonen (JYU)
- Tiina Jounio (OY)
- Mari Aaltonen (HY)
- Harri Ollikainen (TaiY)
- Tua Hindersson-Söderholm (Aalto)
- Tomi Rosti (UEF)

Toimeksiantona pyydettiin vastaukset seuraaviin:

- a) Mitä RRS merkitsee yliopistoille?
- b) Mitkä toimenpiteet yliopistojen tulee tehdä? Työryhmä koostaa vastausten lisäksi listan tarvittavista konkreettisista toimista.





Työryhmän työskentelyn johtopäätöksiä

- RRS:n hyödyntämisellä on vähintään epäsuoraa taloudellisesti myönteistä merkitystä
- Yliopistoilla on selkeä intressi ja vastuu turvata pitkäaikais-saatavuus tutkijoidensa tuottamiin tutkimusartikkeleihin
- Ainoa tapa kattavasti taata pitkäaikais-saatavuus artikkeleille on niiden arkistointi luotettuun repositorioon
- Rinnakkaistallentaminen lisää mahdollisuuksia toteuttaa avointa julkaisemista ja tutkimuksen vaikuttavuutta
- Kansallinen lainsäädäntömme ei nykyisellään mahdollista kattavaa rinnakkaistallentamista, joten
- tutkimusorganisaatioiden on perusteltava tekijöiden oikeus rinnakkaistallentaa artikkelinsa muilla tavoin.
- Suurin huoli tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden näkökulmasta on oikeudellinen peruste, mutta cOAlitionS:n mukaan se on ratkaistavissa

Seuraavaksi vuorossa

- Työryhmätoiminnalle jatko + juristikonsultaatio
- FUN lausuu yhdessä julkisuuslain päivittämisestä. Tuodaan esille näkökulmaa kansalaisten ja päättäjien oikeudesta tutkittuun tietoon ja rinnakkaistallenteiden roolista siinä. Lobataan asiaa myös yliopistojen lausumiin.
- Aktiivisuus VM:n digitalisaation ja tiedon liikkuvuuden hankkeessa.
- AVOTT-julistuksen päivitykseen ja sitä täsmentäviin linjauksiin vaikuttaminen.

